

# ”GET DIRTY”

## En introduktion till Myra J. Hird

JENNY JARLSDOTTER WIKSTRÖM

Den kanadensiska sociologen och vetenskapsteoretikern Myra J. Hird vänder blicken mot det vi människor allra helst vill osynliggöra, gömma och glömma: avfall, smuts, läckage, spill och vårt eget beroende av andra organismer. I artikeln ”Att förstå avfall. För en ahuman epistemologi”, som publicerades i ett specialnummer av tidskriften *Social Epistemology* år 2012 argumenterar Hird för att den feministiska rörelsen bör omvärdera och utvidga sina epistemologiska ansatser och närma sig den ickemänskliga världen och det ahumana inte bara som studieobjekt utan som fenomen med egen agens. Likaså utmanar hon avfallsforskare att närma sig materia och det ahumana med dess särskilda materiella agens i åtanke snarare än genom tekniska lösningar eller policydokument. Genom att granska avfallssystem och soptippar från både mikro- och makroperspektiv ställer Hird frågor som är mycket obekväma för den västerländska kapitalismen och dess syn på såväl konsumtion, återvinning och ekonomi som natur, politik och subjektivitet. För att de frågor Hird diskuterar ska ha resonans i en svensk och nordisk kontext är en översättning av texten och begreppen viktig. Det är trots allt högst konkreta och vardagliga praktiker som Hird menar är fundamentala och de sker också i svenska hushåll och soprum, på avstjälningsplatser och soptippar i vår omedelbara närhet.

Hird är verksam vid Queen’s University i Kanada och hennes forskning rör sig mellan feministiska vetenskaps- och teknologistudier (STS), feministisk teori och en samhällligt och politiskt inriktad subjektforskning, ofta med fokus på kanadensisk sophantering. Även om en stor del av Hirds forskning berör feministiska epistemologiska frågeställningar tangerar hennes arbete i lika hög grad avfallshanteringens konkreta utgångspunkter och konsekvenser. Den

tvärvetenskaplighet som präglar Hirds verk handlar alltså inte bara om studieobjektet utan även om hur och för vem forskningen bedrivs: resultaten har relevans såväl för feministisk forskning som för avfallsforskning.

De senaste femton åren har feministisk teori intresserat sig allt mer för ontologi och materia. Det här specialnumret av *Tidskrift för genusvetenskap* med fokus på miljö är ett av många exempel på ett sådant transdisciplinärt feministiskt engagemang. Hird går i dialog med flera av förespråkarna för en vändning mot det materiella och det icke-mänskliga, bland andra Donna Haraway, Karen Barad, Rosi Braidotti, Jane Bennett och Elizabeth Grosz. De talar för att en hållbar, trovärdig feministisk praxis måste inbegripa också icke-mänskliga subjekt. Hird antar ofta vetenskapsteoretikerns roll i den diskussionen och många av hennes texter diskuterar frågan *hur*: Hur gör vi då denna vändning? Hur kan feministisk filosofi och teori rent konkret engagera sig i ting och materia? Hennes eget svar blir ett Möbiusband: vi behöver granska hur materia skapar epistemologi och hur epistemologin samtidigt skapar materia. I sin forskning granskar Hird institutioner och praktiker, men dessutom också de ontologiska, biologiska och bakteriella förutsättningarna för både mänskligt och icke-mänskligt vetande och kunnande.

Hird har skrivit och redigerat ett antal handböcker i sociologi och feministisk vetenskapsteori med särskild betoning på kanadensiska perspektiv, bland annat *Questioning Sociology* (2003) och *Sociology of Science* (2011). År 2008 redigerade Hird

tillsammans med Noreen Giffney den på många sätt banbrytande antologin *Queering the Non/Human* med bidrag av bland andra J. Jack Halberstam, Karen Barad, Donna Haraway och Claire Colebrook. Antologin gav prov på olika sätt att queera det mänskliga och hur samtida queerteori kan destabilisera det mänskliga som kategori. Boken *The Origins of Sociable Life* från 2009 är en fascinerande uppgörelse med evolutionsteori, bakteriologi och hur vetenskapsteori använder sig av kategorin ”liv”. Med hjälp av biologen Lynn Margulis endosymbiont teori – teorin om livets uppkomst som resultat av bakteriell samevolution – utforskar Hird sexualitet, kön och subjektivitet ur bakteriell synpunkt. Hon poängterar hur blinda de flesta vetenskapsgrenar är för allt liv som inte är ”big like us”, det vill säga liv på en skala som är mindre än det mänskliga, och kritiserar genomgående vetenskapsteori för att vända blicken från ett obekvämt faktum: att människan varken är eller har varit världens centrum och att livet på jorden utan problem kommer att fortgå också när människoarten har dött ut. Tillsammans med Celia Roberts redigerade hon år 2011 ett specialnummer av tidskriften *Feminist Theory* med temat feministiska teoretiseringar av det ickemänskliga, där den besvärliga (och på ytan kanske märkliga) frågan om feminism är ett uteslutande mänskligt fenomen ställs.

Hird är ändå mest uppmärksammad för sitt arbete om och med avfall. I en artikel i internettidningen *O-zone* (2014 med den suggererande titeln ”Deep Shit” utforskar hon tillsammans med Nigel Clark den obrutna kedja av kroppar i beroendeförhållanden

till varandra – från encelliga organismer till människor, svampar, träd och blötdjur – som allt levande på planeten tillhör. Hird och Clark för fram att den biologiska forskningens upptäckt att bakterier samtidigt är människans ursprung och hennes livsuppehållande system måste ha konsekvenser för hur vi producerar kunskap. Faktum är att människan på alla sätt är en restprodukt av bakteriernas utveckling och den vetenskapen stöder en ontologisk vändning inom humaniora och samhällsvetenskaper att både kroppen och anden/själen/intellektet/ subjektet blivit till genom andra (små) arters arbete och processer.

Just nu leder Hird ett forskningsprojekt som granskar den kanadensiska sopsorteringen och avfallshanteringen i praktiken och i detalj. Projektet försöker också besvara den stora frågan hur avfallshanteringen kommer att se ut i framtiden och om det finns andra sätt att begripliggöra avfall än genom dagens modell, som bygger på att tekniska lösningar ska underlätta hanteringen av sopor och minimera avfallsmängden.

I den artikel som översatts här är soptippens epistemologiska status och bakteriella dynamik i fokus. Hird påvisar att subjektet i grund och botten är en produkt av avfallet eftersom avfall som epistemologisk kategori konstrueras som subjektets materiella andra – skräp och avfall är det vi gör oss av med, det vi stöter ifrån oss, det som hindrar oss från att bli ”vårt sanna jag” och vi anstränger oss enormt för att dölja det.

För Hird blir avfall och avfallshantering alltså skärningspunkter där bakterier,

människor, kapitalism, konsumtion, teknik, etik, dekolonialism och politik möts. En läsning av Hird ger vid handen att den sena kapitalismens tid också kunde kallas avfallets tidevarv, en tid där myndigheter, korporationer och privatpersoner på olika sätt arbetar med att stuva om, gömma, omplacera, processa, styra upp, förvandla och göra pengar på olika typer av avfall, i hennes hemland Kanada ofta på ursprungsfolks land. Den nyliberala kapitalismens logik betonar individuellt ansvar och snabba teknologiska lösningar, vilket skapar subjekt som lydigt sorterar och återvinner – för att sedan fortsätta konsumera. Hird kallar det ”Terminal kapitalism”; kapitalismen muterar, skjuter skott och tuggar vidare medan bördan av efterarbete läggs på icke-mänskliga varelser och på människor som inte ännu tilldelats fullvärdig subjektstatus. Här kan nämnas avfallsplockare, framför allt i Asien och Afrika, som tar emot Västs avfall när vi inte längre vill ha det nära inpå; soptipparnas måskolonier, insekter och råttor; och, slutligen och framför allt, bakterierna.

Avfall blir alltså platsen för en trögflytande, långsam och ofrivillig intimitet, processer i ett icke-mänskligt tidsperspektiv och en osmotisk, klibbig närhet där substanser och varelser trasslar ihop sig och snärjer in sig i varandra. Ju mer vi förstår av den bakteriella världen och människors beroende av den, desto ostadigare och opålitligare blir liberalismens och humanismens suveräna subjekt-individ. Den hisnande sårbarheten som blottas i insikten om alltings konkreta, fysiska sammankoppling bör feminismen bygga politik och etik på.

Med andra ord menar Hird att det är dags för feminismen att ”get dirty” – att rulla sig i smutsen och skiten, att ta hjälp av mineraler, gaser, lakvatten, bakterier, slemsvampar och alger för att förstå epistemologiska kategorier som avfall, sexualitet och kunskap i en tid som präglas av biokapitalism, *Big Pharma* och enorma förhoppningar knutna till teknologi. Men det är även dags för avfallsforskningen att börja se avfall som en typ av materia med en inneboende agens och med ett eget slags långsam, bakteriell och trögflytande handlingskraft i stället för fokusera på teknovetenskapliga lösningar. Ner i skiten ska vi allihop till slut, betonar Hird – därför behövs en ahuman, icke-antropocentrisk epistemologi och därtill en feministisk etik rotad i det materiella och i alltings osmotiska insnärjning och sårbara sammankoppling.

### Referenser

Clark, Nigel och Hird, Myra J. (2014) Deep shit. *O-zone. A Journal of Object-Oriented Studies* 1: 44-52.

Giffney, Noreen och Hird, Myra J. (red) (2008) *Queering the non/human*. Aldershot: Ashgate Press.

Hird, Myra J. (2006) *Questioning sociology. Canadian perspectives*. Oxford: Oxford University Press.

Hird, Myra J. (2009) *The origins of sociable life. Evolution after science studies*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Press.

Hird, Myra J. (2011) *Sociology of science. A critical Canadian introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Hird, Myra J. (2012) Knowing waste. Towards an inhuman epistemology. *Social Epistemology. A Journal of Knowledge, Culture and Policy* 26(3-4): 453-469.

Hird, Myra J. (2013) Waste, landfills, and an environmental ethics of vulnerability. *Ethics & The Environment* 18(1): 105-124.

Hird, Myra J. och Roberts, Celia (2011) Feminism theorises the nonhuman. *Feminist Theory* 12(2): 109-117.

### Jenny Jarlsdotter Wikström

Umeå Universitet

Institutionen för kultur- och medievvetenskaper

901 78 Umeå

jenny.jarlsdotter.wikstrom@umea.se